

Försäkringsskydd och skyldighet att begränsa skada – vad gäller för en skadelidande?

I två domar som Högsta domstolen ("HD") meddelat under våren har HD prövat bland annat skyldigheten för den skadelidande att begränsa sin skada samt betydelsen av försäkring på den skadelidandes sida. Båda dessa två frågor utgör viktiga principiella frågor som ofta aktualiseras i skadeståndsrättsliga mål och i båda domarna redogör HD mer allmänt för det rådande rättsläget.

Bakgrund

I den "första" domen¹ hade ett tillfälligt meddelat beslut förbjudit en part att använda ett visst varukännetecken. När det tillfälliga beslutet sedan hävdes krävdes motparten på ersättning i form av skadestånd för utebliven vinst. Även om målet i sig handlar om en snäv varumärkesrättslig situation är målet av intresse då HD klargör det rådande rättsläget angående flertalet allmänna skadeståndsrättsliga principer, däribland skyldigheten att begränsa en skada.

Den "andra" domen² handlar om en bekant till en båtägare som bedömdes vara vårdslös vid orsakandet av skador vid framförandet av en båt. Den bekante invände att skadeståndet skulle sättas ned då båtägaren låtit båten vara oförsäkrad samt dessutom inte informerat om detta. Även denna dom är av intresse då HD belyser betydelsen av försäkring på den skadelidandes sida.

Den skadelidandes skyldighet att försöka begränsa sin skada

Mellan avtalsparter finns det en allmän skyldighet att begränsa en uppkommen skada, något som exempelvis står i köplagen. I den juridiska litteraturen anses denna skyldighet även gälla utanför avtalsförhållanden. Skyldigheten för den skadelidande att vidta åtgärder för att begränsa den uppkomna skadan gäller ända till dess att själva skadan upphört.

Skyldighetens innebörd brukar beskrivas med de vaga orden att den skadelidande ska vidta "skäligen" åtgärder för att begränsa skadan. Vad betyder då detta? I den "första" domen sätter

¹ Högsta domstolens mål nr T 230-15, meddelad den 7 februari 2017

² Högsta domstolens mål nr T 2947-16, meddelad den 20 april 2017

HD detta uttryck i ett mer praktiskt sammanhang. En träffande utgångspunkt är att föreställa sig hur en person som lidit en skada skulle agera för att begränsa kostnaderna om de visste att de själva skulle få stå för alla kostnader skadan medfört.

HD utvecklar att denna skyldighet att begränsa skadan inträder så snart den skadelidande får klart för sig att den drabbats av en skada. Det krävs dock inte att åtgärder vidtas omedelbart utan den skadelidande har tid att överväga vilka olika alternativ som finns tillgängliga.

Viktigt att understryka enligt HD är att de åtgärder som den skadelidande utför för att begränsa skadan sker på den skadevållandes bekostnad, så länge åtgärderna kan bedömas som rimliga sett till situationen. Detta innebär att den skadelidande, som i ett uppriktigt försök att begränsa skadan därigenom orsakar än större skada än som tidigare förelåg, alltså gör detta på den skadevållandes bekostnad. Det förutsätter dock att det vid en bedömning verkade vara en lämplig åtgärd för att begränsa skadan.

Den skadelidande behöver dock enligt HD inte genomföra väldigt krävande uppgifter för att begränsa skadan. Som exempel anges att den skadelidande inte behöver inleda komplicerade rättsliga processer eller vidta åtgärder som riskerar att drabba den skadelidandes anseende på marknaden. Detsamma gäller om en åtgärd är väldigt kostsam, men då kan det finnas en skyldighet att meddela den skadevållande detta.

Avslutningsvis klargör HD att det är den skadevållande parten som ska bevisa att den skadelidande hade kunnat vidta dessa åtgärder som skulle ha begränsat skadan. Den skadevållande parten måste även bevisa att den skadelidande borde ha insett att det var möjligt att vidta dessa åtgärder. Beviskraven som ställs på den skadevållande är därmed höga.

Förekomsten av försäkringsskydds betydelse beträffande nedsättning av skadeståndet

I det "andra" målet konstaterar HD att skadeståndslagen endast anger att ersättning för sakskada kan sättas ned om det är skäligt med hänsyn till föreliggande försäkringar eller försäkringsmöjligheter.³ Det finns vidare inget lagrum som tar hänsyn till den skadelidandes försäkringssituation.

I domen belyser HD även kortfattat två äldre rättsfall, båda gällande två värdefulla hundar som av vårdslöshet dödats under jakt och där försäkring saknades.⁴ I båda fallen ansågs det att

³ 3 kap. 6 § skadeståndslagen

⁴ NJA 1991 s. 567 samt NJA 1957 s. 499

enbart faktumet i sig, att respektive hund inte varit försäkrad, inte utgjorde skäl för nedsättning av skadeståndet. Tidigare rättsfall gav således inte stöd för att någon nedsättning kunde ske enbart på grund av att försäkringsskydd saknades.

HD går därefter vidare och tar upp faktumet att försäkringsbolagen har en väldigt långtgående rätt att återkräva utbetald försäkringsersättning från den som orsakat skadan. Detta innebär att försäkringsbolaget kan utbetala ersättning till den skadelidande och därefter vända sig till den skadevällande för att kräva denne på den utbetalda försäkringsersättningen. Även om den skadelidande försäkrat sin egendom innebär detta att den som orsakat skadan i många fall istället får ersätta försäkringsbolaget för totala summan av skadan. HD har på grund av detta förhållande svårt att se hur frånvaron av försäkringsskydd på den skadelidandes sida skulle kunna utgöra skäl för nedsättning av skadeståndet.

HD redogör vidare för att det inte kan anses finnas något krav på den skadelidande att i förebyggande syfte skydda egendom genom försäkring. Skyldigheten för en skadelidande att begränsa sin skada tar främst sikte på åtgärder som en skadelidande har att vidta *efter* det att en skada inträffat.

Värt att tänka på avslutningsvis

I entreprenadrättsliga sammanhang förekommer ofta invändningen att den skadelidande inte begränsat skadan som uppstått och att skadeståndet därigenom bör sättas ned, ofta med betydande belopp. Efter HD:s klargöranden i dessa domar bör det enligt min mening stå klart att det är den skadeståndsskyldiga parten som har att bevisa att den skadelidande hade kunnat vidta åtgärder som skulle ha begränsat skadan, vilka åtgärder detta rört sig om samt även att den skadelidande insett eller borde ha insett att denna möjlighet förelåg. Detta utgör enligt min mening en påtaglig uppförsbacke för den skadeståndsskyldiga parten och denna invändning bör således inte ske slentrianmässigt eller ”bara för att”.

Även vad gäller konsultansvar är dessa frågor av intresse. Den praktiserande konsulten löper ofta risken att få ett skadeståndsanspråk riktat gentemot sig. Det är då bra att vara medveten om att det är konsulten som måste visa hur uppdragsgivaren skulle ha begränsat den skada de lidit samt att detta varit praktiskt möjligt för uppdragsgivaren.

Ytterligare ett praktiskt exempel kan ges vad gäller skadestånd i form av kostnader för hinder. Där gäller på samma sätt att beställaren måste kunna visa att entreprenören hade kunnat begränsa sin skada samt genom vilka faktiska åtgärder detta borde ha skett.

Även frågorna om parternas respektive försäkringsskydd samt dess betydelse för förevarande situation aktualiseras ofta i konsulträttsliga situationer. Efter HD:s redogörelse i den "andra" domen ovan bör det enligt mig vara klarlagt att utrymmet för att nedsätta skadeståndsskyldighet enbart med motiveringen att den skadelidande borde ha varit försäkrad är begränsat.

Om jag exempelvis arbetar som konsult och i sin tur anlitar en underkonsult som saknar ansvarsförsäkring när en skada uppstår. Då innebär faktumet att underkonsulten saknar ansvarsförsäkring i sig inget skäl att sätta ned storleken på skadeståndsskyldigheten, något som kan vara bra att känna till beträffande det praktiska upplägget vid nya uppdrag.

Emil Landin, biträdande jurist på Foyen Advokatfirma

emil.landin@foyen.se

Som medlem i SBR har du tillgång till 15 minuters fri rådgivning hos Foyen Advokatfirma. Rådgivningen når du på 08-506 184 00.